

Waldemar Karasiński

Kult Matki Bożej w parafii św. Mikołaja w Wierzchach

Studia Włocławskie 7, 331-339

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WALDEMAR KARASIŃSKI

KULT MATKI BOŻEJ W PARAFII ŚW. MIKOŁAJA W WIERZCHACH

Kult Maryi istniał od początku chrześcijaństwa i przejawiał się w szczególnej czci i miłości w wezwaniach i modlitwach skierowanych do Matki Chrystusa. Od zarania Kościoła doznaje Ona wielkiej czci ze strony wiernych. Na kartach Pisma Świętego Maryja jawi się jako Pani i Królowa dziejów zbawienia. Ona wydała na świat Zbawiciela i bierze czynny udział w historii zbawienia: od żłóbka aż po krzyż, zawsze głęboko zaangażowana w sprawę swego Syna.¹ Uwierzyła w swoje powołanie i zapewniła sobie niebo, gdzie kontynuuje misję w sposób bardziej pełny i skuteczny. Współdziała Matki Bożej w dziele odkupienia, Jej niezwykła świętość i szczególne miejsce we wspólnocie ludu Bożego wskazują, iż jest Ona najdoskonalszym osobowym wzorem do naśladowania. Naśladowanie Maryi polega na wzniosłym odtwarzaniu w życiu chrześcijańskich cnót, tzn. stylu myślenia, mówienia i działania, czyli poddania się Jej duchowemu wpływowi. Bez prawdziwej wiary opartej na słowie Bożym, bez synowskiej miłości – pobożność maryjna nie ma sensu i wartości (MC 56).

Kult, szczególnie liturgiczny, a także praktyki i pobożne ćwiczenia ku Jej czci, bardzo mocno rozwinęły się, kiedy Sobór Efeski w 431 r. ogłosił Maryję „Theotokos”.² Od tego czasu jest czczona pod zaszczytnym imieniem Bożej Rodzicielki. Najstarsi pisarze pierwszych wieków pisali o cnotach Maryi, przede wszystkim o podstawowej cnotcie – wierze (RM 13).

Od początku chrześcijaństwa na ziemiach polskich Maryja odbierała cześć szczególną. Religijność polska była i jest przesiąknięta duchem maryjnym, posiada specyficzny koloryt. Kult Matki Bożej przejawiał się w różnych formach,³ zatwierdzonych przez Stolicę Apostolską, i z jej inicjatywy rozszerzanych przez liczne zakony, zgromadzenia zakonne, księży diecezjalnych oraz szereg najróżnorodniejszych bractw maryjnych i sodalicji.⁴

Od ślubów króla Jana Kazimierza w katedrze lwowskiej (1 IV 1656) Maryja była czczona jako Królowa Korony Polskiej. Ikonograficznym ujęciem

Królowej Polski stał się obraz jasnogórski w Częstochowie. Koronację tego obrazu, która odbyła się 8 IX 1717 r., uważa się powszechnie za koronację Bogarodzicy na Królową Polski.⁵ Sobór Watykański II ukazał w nowym świetle miejsce Bogurodzicy w życiu Kościoła. Jest Ona pierwowzorem Kościoła w porządku wiary, miłości, doskonałego zjednoczenia z Chrystusem (KK 63). Jako Matka Jezusa Chrystusa jest bramą zbawienia dla tych, którzy do Niego należą, to Matka członków Ciała Chrystusowego. Po jednej stronie stoi Kościół wraz z Maryją jako swoją najpiękniejszą i najdoskonalszą częścią, natomiast po drugiej – Chrystus, do którego Kościół i Maryja są zwrócenii.

Papież Paweł VI w adhortacji *O należytych kształtowaniu i rozwijaniu kultu Najświętszej Maryi Panny* ukazuje rolę Maryi w dziele zbawienia i kultu maryjny w podporządkowaniu i w obrębie Boskiego posłannictwa Syna Bożego i Ducha Świętego. Maryja zatem posiada swoją część w kulcie chrześcijańskim. Ojciec Święty Jan Paweł II mocno podkreśla funkcję sanktuariów we wspólnocie wierzących i wpływ kultu maryjnego na życie chrześcijańskie. Papież mówi o istnieniu wiary i pobożności maryjnej, mając na myśli moc oddziaływania sanktuariów maryjnych.

Zarys historyczny parafii św. Mikołaja w Wierzchach

Parafia Wierzchy jest parafią wiejską, jednak wyróżnia się ze względu na szczególny kult Matki Bożej, związany ze znajdującym się w tamtejszym kościele parafialnym obrazem. Aby odnaleźć początki kultu, trzeba sięgnąć po informacje, wiadomości historyczne i geograficzne dotyczące miejscowości, parafii i życia religijnego na tym terenie. Wizytacja dekanatu lutomińskiego z 1825 r. mówi, iż erekcja parafii nastąpiła w 1521 r. za Jana Łaskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego.⁶ Niestety, akt erekcyjny nie zachował się. Nie wiadomo, w którym roku był konsekrowany lub poświęcony kościół. Pierwotnych granic parafii nie sposób dzisiaj ustalić z powodu braku dokumentów. Prawdopodobnie obejmowały one osadę Wierzchy i najbliższe wsie. Do parafii należały wsie: Wyrzchy, Pietrow, Iwany, Dzyerżazna, Chodaky i Cruschyn (wieś opustoszała). Wizytacja z 1711 r. potwierdza przynależność tych sześciu wsi do parafii.⁷ Przez przyłączenie nowych miejscowości parafia stopniowo się powiększała. W 1872 r. obszar jej powiększył się o wsie: Pudłów, Pudłówek, Bratków Górny, Anusin i Żerniki.⁸ Trzy dalsze miejscowości: Ustronie, Zofijówka, Anusinek zostały przyłączone w 1893 r. Największy zasięg terytorium parafia Wierzchy osiągnęła w okresie międzywojennym.

Obecny obszar parafii wchodził pierwotnie w obręb archidiecezji gnieźnieńskiej. Pozostawał w granicach tej archidiecezji od XV w. do początku XIX w., mimo szeregu zmian terytorialnych.

Na mocy bulli *Ex imposita nobis* papieża Piusa VII z 30 czerwca 1818 roku dokonano podziału archidiecezji i na tej podstawie 272 parafie – w tym parafia Wierzchy – zostały włączone do diecezji kujawsko-kaliskiej, a od 1925 r. do diecezji włocławskiej.⁹

Wieś Wierzchy miała już w połowie XV wieku kościół parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa i Wyznawcy. Prawdopodobnie starsza część kościoła pochodzi z poprzedniego, drewnianego, zbudowanego z ofiar wiernych.¹⁰ W 1725 r. świątynia ta spłonęła na skutek uderzenia pioruna. Obecny kościół powstał w latach 1725-1727.¹¹ Jest zbudowany z drewna modrzewiowego, orientowany, o konstrukcji zrębowej, oszalowany, jednonawowy, z węższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie. W ciągu dziejów poddawany był przebudowom, remontom i renowacjom.¹² W ołtarzu głównym znajduje się łaskami słynący obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus.

Dzieje cudownego obrazu

Pierwsza wzmianka o obrazie pochodzi z zapisu wizytacji w 1711 r., gdzie mówiąc o ołtarzu, wymienia się obraz Matki Bożej łaskami słynący.

Napis „Obraz P. M. Bocheńskiej” wskazuje na powiązanie tego wizerunku z Bochnią k. Krakowa.¹³ W kościele parafialnym jest tam obraz Matki Bożej Bocheńskiej z XVI w., będący kopią obrazu jasnogórskiego, o czym świadczą cięcia na prawym policzku Madonny. Obraz bocheński przedstawia samą tylko Madonnę z Dzieciątkiem oraz sylwetki małych aniołków podtrzymujących korony Matki Bożej i Dzieciątka. Od początku XVII w. znajdował się w kaplicy klasztoru dominikanów w Bochni, gdzie 15 V 1632 r. widziano krwawe łzy w oczach Madonny oraz krwawy pot na Jej czole.¹⁴ Zjawisko to powtórzyło się jeszcze 26 VII 1637 r. i 15 V 1638 r. Z chwilą kasacji i rozbiórki klasztoru po pierwszym rozbiorze Polski obraz wraz z ołtarzem został przeniesiony w 1777 r. do kościoła farnego w Bochni, gdzie znajduje się do dziś. Nie wiadomo, kto jest jego autorem, ani kiedy został namalowany. Hipotezy dotyczące powstania obrazu są raczej domysłami i nie mają wartości naukowej.¹⁵ Dziś znane są kopie obrazu bocheńskiego w Biesiadkach, Gosprzydowej, Wierzchach i Brzezinach k. Łodzi.¹⁶

Prawdopodobnie obraz wierzchowski został ufundowany przez dominikanów z Bochni dla upamiętnienia wydarzeń z 1632, 1637 i 1638 r. Zdają się świadczyć o tym: postać św. Dominika – założyciela zakonu, postać św. Mikołaja – patrona Bochni, którego kult dominikanie wówczas szerzyli, małe postacie fundatorów obrazu, a także napis w formie modlitwy.¹⁷ Nie wiadomo jednak, kiedy i w jaki sposób obraz ten dostał się do Wierzchów.¹⁸ Można wnioskować, że prawzorem obrazu wierzchowskiego jest cudowny obraz

jasnogórski, a modelem obraz bocheński, na co wskazują pewne elementy, np. układ rączek Dzieciątka Jezus.

Obraz wierzchowski posiada korony i sukienkę ze srebrnej blachy pochodzące z XVIII w. Również nie wiadomo, kiedy zostały sprawione i założone, a raczej przybite do obrazu. Dokument z wizytacji z 1779 r. mówi o sukience srebrnej i dwóch koronach srebrnych jak i o metalu szczerozłotym na obrazie Matki Bożej.¹⁹ Sprawienie srebrnych koron i sukienki w XVII w. świadczy o czci obrazu w tamtych czasach, nie są jednak znane żadne zapisy na ten temat. Protokoły wizytacyjne oraz katalogi diecezjalne z XIX w. wspominają jedynie o „Łaskawym Obrazie” w Wierzchach.²⁰ W 1912 r. miejscowy proboszcz, ks. Władysław Wilczyński, za zezwoleniem biskupa wrocławskiego i w obecności jego legata, przy współudziale sąsiednich kapłanów nałożył (przybił do obrazu) nowe korony. Są one ażurowe, zdobione kolorowymi szkiełkami i pozłacane. W 1968 r. zostały ponownie pozłoczone. Dawne srebrne korony przybito do nastawy ołtarza nad obrazem.

W latach II wojny światowej obraz został potajemnie wyniesiony z kościoła przez parafianina Jana Błaszczyka i przez niego, wśród wielu niebezpieczeństw, szczęśliwie przechowany do czasu, gdy parafia Wierzchy po wojnie otrzymała duszpasterza.

Opis obrazu

Obraz przedstawia Matkę Bożą z Dzieciątkiem na tle nieba zasłanego chmurami, w otoczeniu dziewięciu aniołków, symbolizujących dziewięć chórów anielskich, symetrycznie rozmieszczonych po obu bokach i pod Matką Bożą. W dolnej części obrazu, po prawej stronie, przedstawiony w półpostaci, jest św. Dominik w czarno-białym habicie, a po lewej, także w półpostaci, św. Mikołaj w stroju biskupim. Matka Boża w ciemnoróżowej sukni ze złotymi obrzeżeniami i w granatowym płaszczu ze złotymi obrzeżeniami i małymi złotymi gwiazdkami, w bogatej złotej koronie, z zawieszonymi na szyi koralami w kilku rzędach (perły, korale, złoto), trzyma na lewej ręce Dzieciątko odziane w różową suknię ze złotymi obrzeżeniami i złotymi ornamentami w formie stylizowanych kwiatków, rozsianych po całej szacie. Dzieciątko trzyma w lewej ręce niebieskie jabłko, prawa rączka, uniesiona do góry, wskazuje twarz Maryi. Na głowie Dzieciątka jest złota korona, a na szyi, podobnie jak u Matki Bożej, korale. Wokoło głów Maryi i Dzieciątka są bogate złote nimby ze stylizowanymi promieniami. Karnacja Matki Bożej i Dzieciątka ciepła, główki aniołków na tle szarobeżowych chmur mają skrzydełka żółte, niebieskie i czerwone. Św. Mikołaj przedstawiony jest w stroju biskupim: we wzorzystej złotej kapie i białej mitrze ze złotymi obrzeżeniami. Św. Dominik i dwie

niewielkie postacie fundatorów ubrane są w białe suknie i czarne płaszcze. Nad postacią św. Mikołaja jest napis: „S. Nicolaus”, a nad św. Dominikiem – „S. Dominic”. Pomiedzy św. Mikołajem a św. Dominikiem, na niebieskim tle widnieje napis: „Obraz cudowny P. M. Bocheńskiej Przez Twe łzy y pot krwawy Pani świata wszego módl się że dobrze szkoncze bieg żywota mego. Jezu mój przes płaczliwe proźby Matki Twojej bądź miłościw w godzinie śmierci duszy mojej 1658”.²¹

Należy jeszcze zauważyć bardzo ciekawe przedstawienie twarzy Matki Bożej, z której oczu spływają białe krople łez, a spod korony spływają czerwone krople krwi.

Obraz przed konserwacją (tj. przed 1971 r.) miał wymiary 135x106 cm i przybity był do podziurawionej przez robaki i gwoździe deski o rozmiarach 110x72 cm (brzezi zawinięte były na tylną stronę deski). Sukienka, korony i wota przybite były bezpośrednio do obrazu. Powierzchnia obrazu – poza sukienką – oklejona była czerwonym pluszem i przez to niewidoczna. Obraz był zniszczony w 80 procentach. Postrzępionych brzegów nie udało się zrekonstruować, musiano je obciąć. Obraz po konserwacji ma wymiary 125x106 cm. Polichromię w dolnych partiach oraz na obydwu bokach obrazu, z powodu dużego zniszczenia, zrekonstruowano.

Obraz posiada XVIII-wieczne srebrne koszulki i złożone korony, które po konserwacji przybito na płytę wiórową, wycinając w niej otwory na twarz i dłonie Matki Bożej i Dzieciątka oraz na główki trzech aniołków umieszczonych na tle chmur pod postacią centralną. Tło płyty pomalowano barwnikiem koloru bordo, mającym przypominać podobnego koloru aksamit. Sposób ten umożliwia oglądanie obrazu w pierwotnej wersji, bez koszulek, i późniejszej, ze srebrnymi koszulkami.²²

Kult Matki Bożej

Trudno jest dziś odtworzyć, jak kształtował się kult Matki Bożej w obrazie wierzchowskim, ze względu na skąpe wiadomości źródłowe. Jak wcześniej zaznaczono, wizytacje i katalogi podają tylko krótką notę o „Łaskawym Obrazie” – niestety, poza tym nic więcej nie mówią. Jedynie katalog z 1877 r. dodaje, iż na uroczystości odpustowe św. Mikołaja i Matki Bożej, której obraz w wielkim ołtarzu czczony jest jako łaskawy, ściągają ludzie z dalszych stron, z pobożności dla Matki Bożej. W pierwszej połowie XVIII w. kult na pewno był ożywiony przez Bractwo Szkaplerza, założone w 1721 r. przez Walentego Drogońskiego.²³ Dokument z wizytacji z 1786 r. mówi o przenośnym obrazie procesyjnym. To wskazuje, że już wtedy obraz darzony był czcią.²⁴

Świadectwem przekonania ludzi, że Matka Boża wysłuchuje zanoszonych prośb, są liczne wota. W 1779 r. było ich trzynaście.²⁵ Oprócz sukienki srebrnej z dwiema koronami (z których jedna była pozłacana) były: dwa srebrne sygneciki pozłacane, dwie srebrne obrączki (jedna z nich pozłacana), trzynaście sznurków koralu, pięć sznurków perełek. Sukienka srebrna z dwiema koronami – jak podaje dokument z wizytacji dziekańskiej z 1825 roku – ważyła 5,5 funta. Na obrazie było jeszcze dziesięć różnych sznurków koralu, sznurek paciorków z bursztynu.²⁶ Obecnie jest 45 wotów, w tym sześć sznurków koralu i dwa sznurki bursztynowe.

Życie liturgiczne parafii skupiało się przy kościele parafialnym.²⁷ O tym, jak wyglądało ono w okresie XV-XVII w., nie wiemy z braku źródeł. Początek XVIII w. zaznaczył się szczególnym ożywieniem kultu religijnego w parafii. W tym bowiem czasie, po spaleniu się pierwotnego kościoła, odbudowano i wyposażono na nowo świątynię.²⁸ Stopniowo wzrastała liczba wiernych i podniósł się poziom życia religijnego i moralnego. Świadczy o tym dokumentacja działalności istniejących w parafii bractw i stowarzyszeń, powołanych do istnienia w celu wykonywania uczynków miłości chrześcijańskiej, uczynków pobożności oraz pomnożenia kultu Bożego.²⁹ Pierwsze bractwo, jakie powstało na terenie parafii wierzchowskiej, to Bractwo św. Szkaplerza Najświętszej Maryi Panny. Zostało ono założone przez kanonika uniejowskiego, proboszcza wierzchowskiego Walentego Drogońskiego w 1721 r., za zezwoleniem generała karmelitańskiego Adama Filipa od św. Anny.³⁰ 25 września 1722 r. bractwo to zostało zatwierdzone w Rzymie, a następnie w Gnieźnie przez proboszcza łowickiego Kretkowskiego, który pełnił funkcję administratora w czasie nieobsadzonej stolicy biskupiej.³¹ Bractwo nie posiadało żadnego dokumentu potwierdzającego założenie.³² W zachowanych aktach wizytacyjnych znajdujemy jedynie krótkie notki. Podstawy materialne bractwa tworzyły składki członkowskie i dobrowolne ofiary.

W 1786 r. w parafii było tylko Bractwo św. Szkaplerza.³³ Jak mówi spis osób wpisanych do bractwa, pochodzący z 1922 r., do bractwa nie tylko należeli parafianie wierzchowscy, ale członkami były również osoby z pobliskich parafii: z Zygier, Bałdrzychowa, Pęczniewa, Zadzimia, Drużbina.³⁴ W 1932 r. w parafii działało sześć bractw i stowarzyszeń.³⁵ Najważniejszym celem bractw było uświęcenie osobiste członków, podniesienie życia religijnego w parafii przez żywe apostołstwo wiary, opieka nad kościołem, pomoc duszpasterzowi parafii. Wielkim nabożeństwem członkowie bractwa otaczali nabożeństwo Różańca, do którego przyjęcie odbywało się każdego roku w pierwszą niedzielę października, oraz Szkaplerz, do którego nowi członkowie zostawali przyjmowani w dniu głównego odpustu ku czci Matki

Bożej Szkaplerznej, obchodzonego tradycyjnie w niedzielę po 16 lipca. Do urzeczywistnienia zadań statutowych członkowie bractw dążyli przez modlitwę, częste przystępowanie do sakramentów, udział w mszach i nabożeństwach, odprawianych przed łaskami słynącym obrazem Matki Bożej.

Dla odnowienia i podniesienia życia religijnego, osłabionego w czasie II wojny światowej, proboszcz parafii ks. Celestyn Rubaszewski w latach 1945-1949 ożywia kult Matki Bożej. W każdą sobotę odprawiane było nabożeństwo różańcowe, każdego wieczoru, na Anioł Pański, dzwon w parafii bił dziewięć razy za pomordowanych w obozach niemieckich i ofiary wojny. Ksiądz proboszcz reaktywował istniejące przed wojną bractwa: Bractwo Matki Bożej Szkaplerznej św. Mikołaja i Bractwo Żywego Różańca.³⁶ Poczytał starania o wydanie 3 tys. egzemplarzy reprodukcji wizerunku z napisem: „Obraz Matki Bożej w Wierzchach. Królowo pokoju – módl się za nami”. Celem zasadniczym wydania reprodukcji, oprócz podniesienia kultu Matki Bożej, było zdobycie tą drogą potrzebnych funduszy na remont bardzo zniszczonego przez Niemców kościoła.

Życie religijne po przeprowadzonej w 1946 r. intronizacji Serca Jezusowego uległo ożywieniu, jednak parafianie wierzchowscy najliczniej uczestniczyli w dorocznej uroczystości odpustowej – w niedzielę po 16 lipca.³⁷

W następnych latach parafia pozbawiona była proboszcza. Częste zmiany administratorów parafii Wierzchy, dojeżdżających z sąsiednich parafii, nie sprzyjały rozwojowi kultu Matki Bożej Wierzchowskiej. W 1960 r. proboszczem parafii został ks. Lucjan Cerski, który w znacznym stopniu przyczynił się do ożywienia kultu przez wprowadzenie nabożeństwa Godzinek do Najświętszej Maryi Panny i upowszechnianie wśród wiernych pieśni maryjnych. W 1971 r. obraz poddano konserwacji, którą przeprowadził mgr Józef Flik z Torunia. Po konserwacji ks. Cerski próbował ponownie ożywić kult Matki Najświętszej m.in. przez rozpowszechnianie w parafii czarno-białej fotografii odnowionego obrazu (1000 egzemplarzy).³⁸

W 1985 r. na cmentarzu przykościelnym wybudowano kamiennie-lastrikowe podium z ołtarzem, gdzie w czasie większych uroczystości odprawiane są msze i nabożeństwa. Ekspozuje się wtedy specjalnie w tym celu wykonaną wierną kopię obrazu Matki Bożej Wierzchowskiej.³⁹

Od 1996 r. kolejni proboszczowie wierzchowscy kontynuują dzieło swych poprzedników. Dziś przed obrazem sprawowane są msze błagalno-dziękczynne do Matki Bożej Wierzchowskiej. Często śpiewa się inwokację: „Bolejąca Matko Boska Wierzchowska – przyczyn się za nami”. W dniu, kiedy kalendarz na to pozwala, odprawiana jest msza wotywna do Matki Bożej Bolesnej. Pozytywny wpływ na umocnienie czci obrazu Matki Bożej

wywierają uroczystości odpustowe. Nadal najliczniejszą rzeszę wiernych gromadzi odpust obchodzony w niedzielę po 15 lipca.

Historia parafii, architektura sakralna, łaskami słynący obraz, pamiątki i wota, przybywający i modlący się wierni – wszystko to wywołuje nie tylko podziw i wzruszenie, ale przede wszystkim skłania do modlitwy i głębszej religijno-teologicznej refleksji.

PRZYPISY

¹ J. Kudasiewicz, *Matka Odkupiciela*, Kielce 1991, s. 21.

² Por. W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie*, t. 2, Lublin 1974, s. 368.

³ Por. tamże, s. 369.

⁴ Por. J. Umiński, *Historia Kościoła*, t. 2, Opole 1960, 293 n.

⁵ Por. S. Szafrańiec, *Trzechsetcie Maryjnej elekcji*, „Ateneum Kapłańskie” 54(1957), s. 24.

⁶ Archiwum Diecezjalne we Włocławku (ADWł), Wizytacja dekanatu lutomińskiego z 1825 r., 8(203), s. 50.

⁷ ADWł, AAG Wiz 9, s. 104 n.; por. AAG Wiz 73, s. 464.

⁸ *Catalogus ecclesiarum*, 1872, s. 46.

⁹ *Catalogus Ecclesiarum Dioecesis Vladislaviensis*, 1926, s. 84; por. „Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej” 19(1925), s. 478-480.

¹⁰ Por. ADWł, AAG Wiz 5, s. 55; por. AAG Wiz 9, s. 104.

¹¹ ADWł, AAG Wiz 13, s. 16.

¹² Por. ADWł, AAG Wiz 73, s. 468; Archiwum parafii Wierzchy, Inwentarz beneficjalny 1949 (sporządził C. Rubaszewski), s. 8n.

¹³ Por. S. Wójtowicz, *Matka Boża Różańcowa*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 9(1983), s. 143: „W ostatnich latach znów odkryto kopię obrazu bocheńskiego w parafii Wierzchy koło Sieradza z roku 1656. Ten obraz – niedawno odnowiony przedstawia Matkę Bożą Bocheńską z identyczną u dołu modlitwą górników i z tym samym herbem. Po renowacji twarz Madonny wyglądała bardzo podobnie, mimo że więcej zostało uwidoczniionych łez płynących z Jej oczu. Poza tym rysy twarzy tak charakterystyczne dla obrazu częstochowskiego zostały zatarte”.

¹⁴ Por. S. Fischer, *Matka Boska Bocheńska*, Bochnia 1934, s. 118.

¹⁵ Podczas renowacji obrazu częstochowskiego, po napadzie husytów, artyści krakowscy mieli sporządzić kilka kopii dla siebie. Stąd obrazy: bocheński, okulicki, krakowski, makowski. Por. A. Fridrich, *Historia cudownych obrazów Najświętszej Maryi Panny w Polsce*, t. 4, Kraków 1911, s. 217.

¹⁶ W Brzezinach najstarsza kopia obrazu z XVII w., z podpisem: „Obraz Cudowny Panny Maryi Bocheńskiej” z herbem i modlitwą górników, taką jak na obrazie w Wierzchach.

¹⁷ Por. S. Wójtowicz, *Matka Boża...*, dz. cyt., s. 146.

¹⁸ ADWł, AAG Wiz 73, s. 104.

¹⁹ ADWł, AAG Wiz 73, s. 464.

²⁰ *Catalogus ecclesiarum et utiusque cleri Dioecesis Vladisiaviensis seu Calissiensis* 1873 r., s. 19, „Imago BVM gratiosa voce populi”.

²¹ Wizytacja z 1636 r. nic nie mówi o obrazie, co wskazywałoby na autentyczny rok ufundowania obrazu – 1658.

²² Przy opisie obrazu korzystano z dokumentacji konserwatorskiej obrazu Matki Bożej w Wierzchach, sporządzonej przez J. Flika z Torunia. Dokumentacja znajduje się w archiwum parafii św. Mikołaja w Wierzchach.

²³ Katalog z 1877 r., Opis kościołów diecezji kujawsko-kaliskiej, s. 59.

²⁴ ADWł, AAG Wiz 13, s. 16.

²⁵ ADWł, AAG Wiz 80, s. 31.

²⁶ ADWł, AAG Wiz 73, s. 468.

²⁷ ADWł, AAG Wiz 9, s. 108; AAG Wiz 73, s. 474; AAG Wiz 135, s. 930.

²⁸ ADWł, AAG Wiz 59, s. 158.

²⁹ S. K o s o w s k i, *Bractwa kościelne. Od pierwszych wieków chrześcijaństwa do ogłoszenia kodeksu prawa kanonicznego*, Lublin 1964, s. 16.

³⁰ ADWł, AAG Wiz 73, s. 467.

³¹ Tamże, s. 468.

³² ADWł, AAG Wiz 135, s. 979.

³³ ADWł, AAG Wiz 80, s. 30: „Confraternitas in hac ecclesis Parochiali Wierzchowiensi est una”.

³⁴ AKDWł (222): w roku 1922 wpisało się łącznie do Szkaplerza 50 osób; Akta Parafii Wierzchy 1927-1938, s. 30.

³⁵ RDW, Włocławek 1932, s. 121.

³⁶ Archiwum parafii Wierzchy, Inwentarz beneficjalny 1949, s. 17.

³⁷ Tamże, s. 20.

³⁸ L. Cerski, *Obraz Bolejącej Matki Bożej Wierzchowskiej*, „Ład Boży” (Włocławek) 1986, nr 14, s. 8

³⁹ Kopię obrazu wykonał Leopold Świder z Rzuchowa, parafia Chełmno n. Nerem. Poświęcenie kopii nastąpiło 21 VII 1985 r.